

ТРАГОМ СРЕЋНИХ НЕСРЕЋА*

(Жарко Миленковић. *Јасни обриси несрећа: есеји и критичке о савременој српској поезији*. Косовска Митровица: Књижевно друштво Косова и Метохије, 2024, 133 стр.)

Истрајност у посвећености поезији код Жарка Миленковића је сасвим ретка, а у односу на српске књижевнике који тренутно живе и раде на подручју Косова и Метохије, јединствена. И то како кроз аналитичку оптику, тако и кроз стваралаштво. Од рада на докторској дисертацији о Новици Тадићу, преко уређивања низа књижевнотеоријских зборника, до прилежног праћења савремене српске поезије, Миленковић се није показао само као поуздани критички глас, већ и као респектабилан песник, о чему сведочи низ запажених песничких књига.

Комбиновање ауторског и теоријског писања није случајно истакнуто. Песници на посебан начин читају поезију. Неретко се из читања других знања више о нечијој аутопоезици, него из записа који су непосредно тако означени. Пишући о низу истакнутих савремених српских песника – од Милана Ненадића до Мата Уљаревића – Миленковић чини нешто више од сабирања текстова расутих по периодичи. *Јасни обриси несрећа* су, премда наслов наводи на криви траг, сведочење успеха оличено у делима песника различитих, али упечатљивих поетика, које уоквирује сажети запис о положају поезије у садашњици. Миленковић у својим читањима, уважавајући аутономију поезије као посебног облика људског духа, афирмише значај искуства за стварање, али и питање друштвене одговорности песника. За Миленковића поезија није ескапизам, већ суочавање – посебан облик осетљивости који подразумева и жртву. У времену које је неблагонаклоно човеку и у коме се нижу ужаси и кризе, поезија своје оправдање проналази у давању гласа онима који су обесправљени и, како Миленковић истиче, проналажење *жуђене слободе* (7). Тако улога песника није мењање света, али јесте интензивно саосећање, које успева да, служећи се речима, дође до онога што се речима опире. Овом поентом, надовезујући се на изузетне стихове Луиз Глик, Миленковић започиње своју књигу, а у сваком појединачном тексту потврђује најаву са почетка. Поезија је, дакле, насушна потреба: бег од заборава и узалудности.

* Приказ је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеном са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број: 451-03-33/2026-03 од 29. 1. 2026. године.

Откуда, онда, *обриси несрећа* из наслова?

Меланхолија и мрак, поетика тишине и зла, као и загледаност ка метафизици, нису само Миленковићево стваралачко опсесије, него и оно што препознаје у делима других аутора. У тексту који следи након уводног осврта, пишући о Ненадићевој поезији, надовезујући се на Лотмана, али и Свенсена, Миленковић анализира „тренутак силаска у тамну страну свога бића” (9), аутора који „слика једну горку атмосферу људи ишчупаних из свог лежишта” (21). Високо вреднујући Ненадићеву естетизацију зла и смрти (11–12), Миленковић показује како се и утеха и усхићење могу пронаћи и у мраку, што се не образлаже само кроз тематски регистар, већ и композициона питања. Миленковић тако и у првом и у свим осталим текстовима, своје тврдње образлаже на низу примера из поезије и чак тамо где проговара отворено лично, негује уредност и транспарентност тврђења.

На више места истакнут значај искуства код Ненадића, присутан је и у тексту о поезији Слободана Зубановића. Зубановић се јавља као песник који има богату критичку рецензију коју, ипак, не прати популарност међу широм публиком. Особеност његовог рада је несвакидашњи склоп традиције и савремености, видљив, на пример у истакнутој збирци *Save as*, усмереној на дигитални свет, у коме, на пример, иконе са зида бивају замењене иконицама на екрану (29), а интернет провајдери постају продавци времена (28). Миленковић наводи и значај сонета за Зубановићево стваралаштво, које још једном потврђује како је историја књижевних облика важна за тумачење дела.

Назначени примери песничког хумора код Зубановића у тексту посвећеном Ђорђу Нешићу добијају значајније место. Надовезујући се на Пропово виђење пародије и Шопенхаурово тумачење ироније (34), Миленковић се усмерава на црнохуморне, апсурдне и демистификујуће моменте Нешићеве поезије. Са друге стране, поезија Томислава Маринковића бива сагледавана кроз свепрожимajuћу меланхолију, као још један могући *обрис несреће*. Тако насловна синтагма постаје семантички сложенија него што се на први поглед чини: различити песници, кроз јасноћу као облик вештине, доносе и различите *рејисире* несреће или различит начин борбе против ње. Јер, поезија је, између осталог бег од бесмисла и несреће и, како Миленковић помпезно, али не и без основа наводи: Бог текста (5).

Маринковићева меланхолија вечне, празне садашњости (41) и одгонетање тишине (53), комуницира са мотивом града у поезији Јелене Ленголд, као изразом самоће и неснађености (43). Деликатност повезаности животног и песничког, али и, вреди додати, читалачког искуства, у поезији Јелене Ленголд, Миленковић објашњава кроз такозвани *трансфер тиуе* (59), присутан и, вреди запазити, и у Миленковићевој збирци *Свакодневно убијање животиња*.

Истичући „песимизам као једини одбрамбени механизам који би нас заштитио од свих зала којима смо окружени” (61), Миленковић, посредно, како у поезији Јелене Ленголд, тако и у сопственом раду, истиче значај непосустајања. Поетско писање је чин отпора: чак и сведочење посусталости јесте утемељено на нади да је могуће његово превазилажење.

Стратегије отпора кроз стиховану обнову приче и њеног смисла (63) разматрају се у поетици Гојка Божовића, где се тврђења излажу, из пасуса у пасус, реторским

питањем: „Како живети живот, кад...”. Упркос запитаностима и изазовима, закључак је, макар у овом случају, јасан: поезија Гојка Божовића представља одбацавање страха и обнову вере и наде у поезију и њен пољуљани ауторитет (66).

Посебна вера у поезију која је сплетена са суморном свакодневицом видљива је у збирци *Песме из лимба* Ненада Милошевића, којој Миленковић посвећује значајну пажњу. Аутопоетика је овде упарена са аутобиографијом: поезија јесте и егзистенцијална стратегија и самоосведочење, доступно и у крајње личним моментима, добро илустровано песмом „Ђемиљи” (69–70) која говори о једном необичном мотиву – смрти кућног љубимца.

Разноврсне делиће искуства доступне кроз *йоейику живојиној минимализма* (71), Миленковић проналази у поезији Дејана Алексића, која својеврсну ведрину проналази у сети коју не треба поистоветити са меланхолијом (73). Миленковић, тако, уз високу оцену Алексићевог опуса, указује на значај *йоейике изневерене йоенйе* (73), али и на отвореност свету и поезији као *најнасушњијој истини за којом човечансйво жуди* (79).

И као што истиче изузетан значај кретања за поетски свет Дејана Алексића (74), Миленковић указује на значај просторног плана поезије Јасмине Тошић. Како кроз, на пример, питање егзила (81), тако и кроз упризорење Јадрана као простора носталгије (83). Наведена поетика тихих открића и рефлексивна контрастирана је са наредним текстом књиге, посвећеном *Сандинисти* Драгана Бошковића. Ова „сирова лавина речи” (87), бунтовно позива на покрет и промену, на револуционарно немирење у апокалиптичном свету (89).

Друкчију, далеко усредсређенију борбу баштине Петар Матовић, што је видљиво у једном од најважнијих текстова Миленковићеве књиге. Пишући о збирци *О садашњости и седајивима*, аутор посебно указује на значај чулности: боја (93) и звукова (94), иза којих се назире и биофилни интимизам, илустрован низом примера стихова.

Позиција маргинализованости и издвојености, истиче се као кључна за поезију Бојана Васића. Његово *Удаљавање* потврђује се у изузетној вештини описивања атмосфере у којој се лирски субјекат обрео (101), која се може повезати са Матовићевим делом, али и облицима кретања, истакнутим и у другим текстовима.

Везе између песника се настављају. Тако се већ наведена Алексићева поетика *живојиној минимализма* појављује као оцена поезије Слободана Јовића (103). Живот на селу и однос према поезији као однос према Богу (105), уз, на пример, и занимљиво упућивање на дигитални свет, присутан и у Зубановићевом делу, Јовића осветљава као песнички глас вредан пажње. И овде је поезија утеха, која, упркос злу, опстаје, кроз, парадоксално речено, саговорништво у усамљености.

Оно се може препознати и у поезији Александре Јовичић Ђиновић, чију збирку *Наше мале смрти* Жарко Миленковић одређује као „књигу остатака бивше среће, књигу сећања на ранији жвиот, књигу ламент над градовима, световима, стварима и бићима којих више нема” (107). Ту је посебно истакнут мотив избеглиштва (110), као и Ожеов концепт неместа, присутан на више нивоа у књизи.

Сасвим друкчији тон од наведеног доноси особена поезија Тијане Саватић, инспирирана оним што је биолошко, вегетално. Разгрћући магу метафора, Миленковић

језик поезије Тијане Саватић пореди са ашовом којим се дуби тло у коме ће бити засејан нови смисао (113). Ослођен на Башлара, Миленковић проучава присуство песничких и менталних слика и специфичности имагинирања природе ауторке *Башиенских креветића*.

Последњи текст књиге, посвећен *Сушери*у Мата Уљаревића, почиње са упечатљивом сликом гомиле обешених кобасица, присутне у збирци. Прошитујући интермедијалне моменте песничког дела – будући да се Уљаревић бави и различитим уметностима, од сликарства до филма – Миленковић показује како је у *Сушери*у присутна потреба да се превазиђу криза уметности и празнина савременог човека (120). Уљаревић, као најмлађи аутор Миленковићевог избора, јавља се као обећавајући и препознатљив песнички глас савремене српске књижевности Црне Горе (121), чије се дело може повезати са већином аутора присутних у књизи.

Управо те могуће споне између аутора сведоче о томе да су Миленковићеви *Јасни обриси несрећа* више од пуког збира критика и есеја – они представљају добро одабрану панораму савремене српске поезије, осветљену кроз један специфичан сензибилитет, који се, парадоксално, мраком против мрака бори. Зато читање ове књиге представља не само похвалу поезији и добар преглед упечатљивих поетика, него и прилику за богатију рецензију Миленковићевих стихова, у динамичној комуникацији између различитих стваралачких личности: теоријске, књижевнокритичке и песничке.

Урош З. ЂУРКОВИЋ*

* Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, ORCID 0000-0003-2995-2833, uros.durkovic@gmail.com